

פרשת אמר, תשע"ח, מספר 1266

מדוע נזכרים בפרשתנו המנורה והשולחן – ולא מזבח הקטורת?

שון-זליג אסטר

ספר ויקרא פותח בשתי פרשות שבהן מהדהד המושג "קדושה": ענייני הקורבנות ב"ויקרא" וב"צו" (פרקים א-ז). לאחר מכן מתוארת חנוכת המשכן (פרקים ח-ט), המגיעה לסופה הטרגי במות שני בני אהרן.

אחד ההסברים למותם של נדב ואביהוא הוא, מפני שהתגאו וניסו להידמות לאהרון אביהם, כפי שהציע שד"ל, וכפי שביארת ברשימה אחרת בדף השבועי (לפרשת שמיני תשע"ז, מס' 1216). כפי שראינו, בתחילת פרק ח' (בפרשת "צו") הושוו המעמדות של אהרון ובניו, כפי שנאמר "קח את אהרן ואת בניו אתו" (ח:ב); "ויקרב משה את אהרן ואת בניו" (ח:ו), וכן בסוף פרק ח' משה מצווה את כל חמשת הכוהנים: "ופתח אהל מועד ותשב יומם ולילה שבעת ימים" (ח:לה). אך לאחר מחנה הכשרה זה, ביום השמיני (פרק ט), אהרון בלבד הוא המקריב את כל הקורבנות. בניו אמנם עוזרים לו, ו"ממציאים" אליו את הקורבנות (ט:יג, יח), אך הם אינם במרכז העשייה. את הדחיקה הזו לצדדים קיבלו עליהם שניים מבני אהרון (אלעזר ואיתמר), ואילו נדב ואביהוא התמרדו, ודרשו להקריב גם הם (כלשון פרק י:א), והביאו קטורת. הסוף ידוע. ולכן, אחרי שעסקה התורה בצורך המבורך של האדם להתקרב לה', היא עוסקת (ממות שני בני אהרון ועד פרשתנו) בענייני קדושה והגבלה, מתוך הבנת הצורך של האדם להגביל את עצמו, ולא לתת ביטוי לכל שאיפותיו.

מיד אחרי סיפור מותם, משה אומר לאהרון: "הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש ועל פני כל העם אפגד וידם אהרן" (י:ג), ומכאן עובר ספר ויקרא, כפי שהפסוק מרמז, ממצוות הקשורות ל"קרבה" ו"קורבנות" למצוות הקשורות לקדושה ולהבדלה. לשון אחר, התורה עוברת ממצוות המתארות את התעלות האדם באמצעות קורבנות, למצוות הקשורות להגבלת יצריו של האדם, הגבלה הנקראת קדושה. כל המצוות המוזכרות בין פרק י' לבין פרק כ"ג קשורות למושגי הקדושה וההבדלה. בין אלה: מצוות "יין ושכר אל תשת" לכוהנים (מיד אחרי מות שני בני אהרון, י:ט), החיות הטהורות והטמאות (פרק יא), שעליהן נאמר "והתקדשתם והייתם קדשים" (יא:מד), פרשות העריות (פרקים יח, כ), ופרשת "קדשים תהיו" (פרק יט) שרבות ממצוותיה מגבילות את האדם. בפרשתנו (פרק כא) התורה

מה עניין המנורה והשולחן לכאן?

לקראת סוף פרשתנו יש שתי פסקאות קצרות העוסקות בשמן הנחוץ למנורה (כד:א-ד) ובלחם הפנים הנחוץ לשולחן (כד:ה-ט). כידוע, המנורה והשולחן הם שניים מבין שלושת כלי המשכן הנמצאים בקודש, ופירוט המצוות בעניינם ובעניין המשכן נמצא בסוף ספר שמות. לפיכך, מיקומה של פרשייה זו בפרשתנו תמוה, כדברי אור החיים: "מה ענינו לכאן, ומה גם שכבר נאמרו הדברים ככתבן במקומן?". אמנם חנוכת המשכן מתוארת בשני מקומות נוספים בתורה: בפרשות "צו" ו"שמיני" שבתחילת ספר ויקרא, ובפרשת "נשא" (ובפסוקים הראשונים של "בהעלתך") בספר במדבר. בכל אחד מהמקומות האלה נזכרים חלק מן הכלים, אך לא ברור מדוע נזכרים המנורה והשולחן בפרשתנו, ואילו מזבח הזהב אינו מופיע לצידם.

תשובות שונות ניתנו לשאלה זו: רש"י (בפרשתנו) מקשר את המצווה לנאמר בפרשת "תצוה", ומסביר את לשון הפסוק שם "ואתה תצוה" (שם' כז:ח): "ואתה סופך לצוות את בני ישראל על כך". בכך הוא מציין, שאזכור המנורה והשולחן בפרשתנו הוא מעין סגירת מעגל. רמב"ן מבין שכאן כלה השמן שתרמו נשיאי ישראל בשעת חנוכת המשכן, ולכן הגיע הזמן ש"יקחו בני ישראל משל ציבור לדורותם שמן זית זך כתית – כשמן הראשון". במילים אחרות, הפרשה אמורה להעביר אותנו מהשלב של חנוכת המשכן הראשוני לאחזקת המשכן לדורות. אם כן, פרשיות השמן ולחם הפנים בפרק כ"ד הן מעין השלמה לחנוכת המשכן.

מבנה ספר ויקרא: מקרבה לקדושה

תשובות אלה רומזות על הקשר למצוות המשכן, אך אפשר עוד לבאר את מיקום הפרשה על בסיס מבנה ספר ויקרא: למעשה,

סופן של המצוות של "תורת כוהנים" בספר ויקרא מצוי בפרשתנו, לפני המעבר למצוות השמיטה, הקשורה לכלל ישראל, ולסיום הספר.

* ד"ר שון-זליג אסטר מלמד במחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכיאולוגיה, ובמחלקה לתנ"ך באוניברסיטת בר-אילן, ועוסק בקשרים שבין התנ"ך למזרח הקדום.

הקטורת. אבחנה זו עומדת במרכז סיפור חנוכת המשכן בספר ויקרא, וגם במרכז הספר כולו.

כאמור, התיאור בספר ויקרא הוא אחד משלושה תיאורים שונים של חנוכת המשכן. במרכז התיאור בספר שמות עומדת ההקבלה בין המשכן לבין מעמד הר סיני, ועל כן בפסוקים המתארים שם את חנוכת המשכן אין זכר לסיפור נדב ואביהוא. נאמר בסוף ספר שמות "וַיִּכַּס הָעֵנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד ה' מְלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן" (מ:לד); "כִּי עָנַן ה' עַל הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לִּילָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מִסְעֵיהֶם" (מ:לח), בדומה למה שנאמר בסוף מעמד הר סיני (פרק כד): "וַיִּשְׁכֵּן כְּבוֹד ה' עַל הַר סִינַי וַיִּכַּסְהוּ הָעֵנָן שְׁשֶׁת יָמִים... וּמִרְאֵה כְבוֹד ה' פָּאֵשׁ אֲכַלֶּת בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (פס' טז-יז). התיאור בספר במדבר מתמקד בהקמת המשכן ופירוקו, ובהשתתפות השבטים בחנוכת המשכן והסעתו ממקום למקום במסגרת סידור המחנה.

לעומת זאת, התיאור בספר ויקרא מתמקד בעניין נדב ואביהוא ובלקח הנלמד ממעשיהם. הפסוקים של מצוות המנורה והשולחן הם ההד האחרון של אותו סיפור ואותו לקח. לפני ספר ויקרא סוגר את הדיון ב"תורת כוהנים" ובחוקי הקדושה הקשורים במיוחד לכוהנים, הוא מפנה לאותו סיפור. הוא מזכיר את ההבדל במעמדות בין הכוהנים, ואת הצורך של הכוהנים הרגילים להגביל את עצמם ולכבד את ההבדל הזה, ובכך ללמוד לקח ממעשה נדב ואביהוא.

עורך: פרופ' יוסף עופר עורכת לשון: רחל הכהן שיף

הדף השבועי יוצא לאור על ידי הפקולטה למדעי היהדות ולשכת רב הקמפוס

בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע
יש לשמור על קדושת העלון

חוזרת לענייני הכוהנים, ומגבילה אותם בנישואין כפי שהגבילה אותם בשתיית יין בפרק י'.¹ גם המצוות הנזכרות בפרק כ"ג חוזרות בצורה מעגלית לסוג המצוות המצוי בתחילת הספר, לענייני הקורבנות, בדגש מיוחד על החגים. אך לפני שהתורה עוברת מענייני הכוהנים לענייני קדושה אחרים (כמו קדושת הארץ בפרשת "בהר"), היא מתמקדת בשניים מכלי המקדש: המנורה והשולחן (כד: א-ט).

המנורה והשולחן במסגרת הבדל המעמדות בין הכוהן הגדול לכוהנים האחרים

פס' א-ט בפרק כ"ד עוסקים הן בענייני כוהנים הן בענייני המשכיות, אך הם רומזים לאותו מאורע גדול וטראגי שבמרכז ספר ויקרא - מותם של שני בני אהרון - באמצעות מתן דגש על הבדלי המעמד בין הכוהן הגדול לאֶחָיו.

פרשה זו פותחת בפנייה לבני ישראל: "צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כֶּתִית לְמָאוֹר" (כד:ב), והיא מייחדת את הדלקת המנורה לאהרון: "וַיַּעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהָרֹן מְעֻרָב עַד בֶּקֶר לַפְּנֵי ה' תָּמִיד" (כד:ג). ספורנו מעיר על פסוק זה: "הדלקת הנרות וכן קטורת התמיד כשר בכהן הדיוט לדורות", אך התורה כאן מייחדת את מעמדו של אהרון. גם בעניין לחם הפנים התורה מציינת, שאת עריכת הלחם יעשה הכוהן הנזכר (כלומר אהרון): "וַיַּעֲרֹכֵנוּ (בלשון יחיד) לַפְּנֵי ה' תָּמִיד" (כד:ח). רק בסוף הפרשה, בפס' ט, בעניין לחם הפנים, התורה מזכירה: "וְהִיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וְאָכְלָהּ בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ". כלומר, את העבודות הכרוכות במנורה ובשולחן (הדלקה ועריכה) התורה מייעדת לאהרון, ואילו את האכילה היא מייעדת לכלל בני אהרון. בכך היא יוצרת הבדל מעמדות ברור בין אהרון ובין בניו. הבדל זה בא כאן לידי ביטוי בקשר לשניים מבין שלושת הכלים שבקודש: המנורה והשולחן.

את ההבדל בין מעמדו של הכוהן הגדול לבין זה של כוהן הדיוט בקשר לכלי השלישי שבקודש, מזבח הקטורת, כבר הבהירה התורה, בצורה חדה ביותר, בפרשת "שמיני", בסיפור מותם של שני בני אהרון. כאן, בפרשתנו, רגע לפני שהתורה עוזבת את מצוות הכוהנים, היא סוגרת את המעגל שנפתח בפרשת "שמיני", ומציינת שגם באשר לשני הכלים האחרים שבקודש, הבדל המעמדות תקף.

חנוכת המשכן בשלושה מספרי התורה

התורה חוזרת בפרשתנו על מצוות המנורה והשולחן, כדי להבהיר את הבדל המעמדות שבין הכוהנים. היא עורכת אבחנה זו כדי להשלים נקודה שהודגשה בפרשת "שמיני" באשר למזבח

¹ ההבדל בין הכוהן הגדול מאחיו לשאר הכוהנים נזכר בפרק י' וחוזר גם בפרק כ"א. פריעת הראש ופרימת הבגדים נזכרים בפרק יו, ונזכרים שוב בפרק כא:י.